

ACC. N:R M. 9382:1-18.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Elma Elborgh
 Härad: Ingelstad Adress: Sparbanken, Borby
 Socken: Borby Berättat av: Den samma
 Uppteckningsår: 1944 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gamlag Jul seder s. 1-16
De dödas julotta. s. 11.
Midsoommarsfirande. s. 16.
Olika sätt att få se sin tillkommande. s. 16-18.

L. u. F. 34.

Min farfar Sven Sarsersson Bonby Kristianstad
här hade en ganska stor gård, som många kunnat
minns jag inte men egendomen är numera uppdelad
på fyra olika ägare. Min farfar och farmor besökte
hushåll av tre döttrar, två söner, tre drängar, tre
gigor och så "vårsköten" (vårsköten). Dessutom var
där tre dagsverkare som dagligen hade kösen där.
Till julen brukade dessutom tre stycken visigötar
s.k. knutar bo där. De idkade gårdshandel, men
till julen brukade de "lägga opp" som de uttryckte sig.
Då kom de in på någon gård, ibland på en par månader
i taget, alltid lika välkomna, i synnerhet av husets
ungdomar. Då det ju aldrig var till om någon ersät-
ning för den tid handelsmännen bodde i gården, bruka-
de de i stället skänka någon sak åt mor i huset och
hennes döttrar, klämsingpapp, schalar, förtälden eller
annat sådant.

Julesöket började redan på hösten då mellan

fyrtio till femtio gäss slaktades och såldes ner. Det
är märkligt i vår ransonerade tid, men det
var så. Aldrig hände det att gässen såldes. Det mesia
gick till de egna hushållen, men någon skulle dagverkan
me ha till sina familjer. Sen var det örskningen som
skulle vara klar i veckor före jul. Det örskades med
slaga och det gick ju inte så fort som smidens örskning.
Männen började sitt arbete kl. 2 på morgonen höll på
hela dagen och slutade på en förmiddag kl. 9 på kvällen. Man
vissade inte då om 8 timmars arbetsdag. På många ställen
hade man spelmän som spelade och då läro männen
slagarna gå i lärt efter musiken.

Så kom slakten, fyra grisar och två lammar fick
släppa livet till. Det var inte småsaker att reda ut, att
men arbetet gick med liv och lust. Det kom sedan i en
lång rad, fjussöpning, de söpdes sina tjocka tægljus
som användes inne och små små "gråser" som användes
i köket och påsen. De smetsades helt enkelt på väggen, för att

man skulle ha händerna lediga. Där var livat, bak och brygd och jag minns knaggsat all. När brödet var färdigt all sättas i ugnen fick man inte tala för att brödet var insatt och ugnsluckan stängd. Nu skulle ske under tystnad annars blev baken misslyckad. De gärdade för husmodern att ha allt klart och i bästa skick till "lille julafön", dagen före julafön. Då skulle allt vara undan och inget arbete fick förekomma den dagen. Förutom baken till det egna såsom hushållets anslags en dag till ett stort bak som sedan delades ut till dagsverkmans familjer samt fattiga och behövande. Hela huset skurades och putsades och väggarna överdrags med gamla "dräcker" och bonader som gått i arv i släkten i mer än hundra år. Och så kom julafön.

Dåpp i gryta fickom inte, ej heller julgran eller jultaggar med undantag av de presenter "konsterna", som anlände till gården dagen före julafön, för att de husets frimän. Redan på julafönens morgon såte på själar upp till skycken konkarar ut fåglarne, en på

vardera sidan av gårdsplanen. Sedan dei fodrats och mjölkats
frå morgonen träddade gårdsfolket sig och kläddes sig i
helgdagsdräkten. Frukost och middag gick i enkelhetens
tecken. En söt träfat rågar med kokt fläsk och lamm.
Kött sålles från lorden. Svört drängen, gamle Knut Knutsson
som varit i farfars tjäns i många år, skar för av den
söta brödkakan och delade ut brödet, men kött skar
var och en till sig själv, utom "syfchören. Honom skar
alltid mer själv kött till." En kan ju allri vidda had en
son där kenen hat i närane" sa onn. "Han e vissi enie
ren."

När dei började mötena gick far och mor till
sammans en rond i stall och lada. Hjuren fick lite
extra god tilldelning, en vänlig klapp, ett vänligt ord
och Gud välsigne. Sedan gick mor ner i ladan med en
söt lerafat gräs med potter och kamel gräs. Dei skulle
"goarisse" ha. Min farner var mycket vidskening.
Hon trodde blint på "goarisse" som regerade i stall

och lada och "gravaria" som skötte regeringen inom hus. Det gäddade till så väl hos dem så att de droga välstånd och lycka till gården. Därefter samledes husets folk i storsången där var sist i julen angelic, en julpsalm sjöngs och därefter var man redo för den stora middagen för dagen.

Stugan var mycket stor, med väggfästa bänkar. Vid vardera sidan av rummet var två långa bord dukade. I vardagslag var bordet bara väskurade, men julafin kläddes de med långa hemsörvde liomedukar prydda med breda dukar. På bordändan, mitt för där var och mor skulle sitta, såes två extra ljucka talgljus, ett för far och ett för mor. Dessa ljus gav man noga att på därför att dens ljus som först brann mer skulle först dr. Därför hade mor ljussaxen hos sig så att hon väl kunde grassa och "bryta" ljusen. Så att de ~~brände~~^{skulle} brinna mer ungefär samtidigt. Det blev samma som fick gå bort först. Hon dog ung, många år före farfar, i vår släktas hemiska sjukdom. Hio Lycken ha dött i denna sjukdoms terapi.

Det var i dagligt bruk inte vanligt att kvinnor och barn smita till bods. Det var endast männen och så små som fick sitta. Barn och kvinnor skulle alltid stå. Inte heller fick någon av dem äta under måltiden utan att först vara tillälad. Vaktpojken hade ibland rätt svar för att låga stina. Han var inte äldre än tio år och hade ännu inte lärt sig folkesticket. Varje gång han sökte "klyva målt" insådes han strax och av gamle Knut barstis. "Hocken har smakat i de där grågubben? Pi du ä la maden ägga mungen." Julestäm utgjorde dock en undantag. Då sitta allsammans runt bordet och då var det tilläti att prata och skämta till och med för den Kackars lilla vaktpojken.

Sträng rangskinnad iaktsogs dock. Vid bord ändan längst utifrån var och var. Till höger om var sitt husets dottrar och sedan frigorna och efter ålder och värdighet. Vid sidan om var sitt först sinerna så väsentligen den "stors" drängen, gamle Knut, andre drängen, kuddingen.

(den tredje) även kallad "halkaren" (halokarten). De var en sjuårig års pojke, som hade en smula mera anseende än bakkepojken, men inte betraktades som en hel dräng. Därför såg dagsverkarne och så alla sina "vytchören".

Julafton dukades i en långbord där för alla dagsverkarne. Familjer också voro inbjudna och så kanske en eller annan gammal fattig gubbe eller grumma som annars inte hade fått fira julen. Bordet fylldes med allhandla läcker. Heier, sylta, korv, fläsk och lammkött, gäns, rökt gänsbröst, revben, knäpisk, grött och allt som man kunde tänka sig till julen till.

När alla hade sitt sig till bords såg för en kort bordsin. Därför fylldes brännvinsglaset, och skulle ha en sup julafton, både för en och två. Så tog för sitt glas, reste sig och sa: "Välkomna till bords alla samman". Sen äro de både rundligt och länge. De var nog inte sed där att de rimmades på gröten. Rimningen har jag aldrig hört de, inte heller att de lades mandel i gröten.

I bland hände att någon av männen tyg sig
in under mätiden och tittade genom rutan in på de vid
bordet sittande. Då kunde han se om någon av de närvarande
skulle dö innan nästa års slut för då syntes den personen
sitta huandlös vid bordet. Efter mätiden och sedan gamle
Knut å de närvarandes vägnar tackat för målen, dukades
bordet av och sedan vidtog lekarna. Där lektes prauklekar,
fris på maris, grekar ut fantoms öga, sita på underskot och
många andra lekar som somliga var rätt så grovkorniga,
där bröts arm och förändes krafter och den ena skraut.
Såsom avslöt den andra. I bland kom de utklädda
drängar och flickor från andra gårdar. Då skulle dessa
släpas in och på bjudning. De hörde till sedan att mö-
stånd skulle göras även om man aldrig så gärna ville
bli inbjuden.

Ell. 1/2 kolv skulle det dock vara slut och folket
gå till sängs. Vets skulle man ju tidigt upp till julorisan
och dels väntade man ju på andra besök. När de andra

gick röjde farmen och Per måls Hanna "särst" grigan upp
efter dem. Ena långbordet dukades på nytt med alla
konstens lækkerheter. De skulle komma firminliga gäster.
Alla de fina ägarna och deras husfolk skulle nu komma
hem, alla de för längesedan avlidnas andar som endast
en man på hela året fick komma hem. Då måste bordet
vara dukade och öfverhusen fulla. Alla skulle tagas emot
på bästa sätt och ingenting fick fattas.

Sedan satte farmen ner en för gröt på golvet
vid ena bordsändan så att de lät på golvet och sa:
"De skall du ha, gröt till dig och dina för att du skall
vara god mot mig och mina". Där efter släpades askan
i den öppna spisen omsorgfullt ut. Man kunde sedan
dagen efter i askan se spår efter dem som om någon
enligt hemma och så utläsa hur det under det nya året
skulle gå för husets folk. Fars och mors ljus länkades
brinnande. Innan farmen gick och lade sig "slog han
hans för vännen", gjorde kastet och läste följande

bön: "Guds kars! Vår Herres kars! Lägga oss ned för (fred)

Så upp med glä (glädje) Himmelriket när vi dö!

Jesus Kristus Guds son. Herren vare med oss!"

Så gick han också och lade sig och så sänkte sig julens
frid över den gamla gården.

Juldagsmorgonen var för själar först uppe vid
1/2 5 tiden. Det var brukligt att husbondefacket alltid
kallades för och man även om de var mycket unga
och tjänarne gamla. Undantag gjordes dock om det
i gården fanns någon som varit i tjänst hos hus-
bondens föräldrar. Dessa gamla tjänars att säga
namnet i stället för far och mor dock tjänars de
icke att brista i respekt. Det föll aldrig någon av
tjänarne in att inte lyda order även om arbetet var
alltid så tungt. Jag undrar vad amörens fina
fröknar skulle säga om de kommanderats att sitta
när en i genom och grassa brännvinsgammal, lassa
gödsel eller annat sådant inte vidare trevligt arbete.

4.3382.14.

W. 3386.14.
 amai ai pia paupan cel amos da dade tie thristi ane ad;
 videri iue om ba licc piccag i de iudema, ofa d eta den
 hampa hcan piccag and daci d eguit. En miedare dan dan
 ofasade die thist na ai bica as thd am eua humm en

Man sprang fram gjode tecken af spridningen till
sa till de dansande till i gang, man var blyg sin praxis.
Nume visade mig i sin iltta vad han skulle göra. Man
sprang igen, besprade var sin ryggen på sin dansen och
här sig på i hans roförförage. Ens dansen försvare skrädd
de dansen med praxis dansande på ryggen. Under tiden
skrädder man var på rock, och de praxis hets honom på
beskrifning, drag man helt lugn rocken av sig och här hade
danne till praxis skingra i backen. Sedan praxis dansen
vidare och praxis komade skotad hem. Efter den dagen
sitter man aldrig mera under inget annat dans.

affiliated with major institutions have
an international background. Her research is

Hanna om. Där en så lät jag alltså om att utvärdera boken
 av detta myskränkning, första gången om att på det nya året
 jag myskränkningen om att inte se på min egen försäkring.
 om min. Det skulle då komma att bli mycket glädesbringande
 under året. En gång har jag blivit omringad med om att ha
 myskränkning. Det gäller att jag det som en skänk och inte
 inte på min egen sida.

Vi satte en deilig græsmyr med
vilde urter i haven. Vi kom der i en gammel vin-
tue min far kommunaltoldmanden Ole Nielsen. Måske
var det præget herunder videt om den gamle.
"Og" på "han" der i traktat videt med mynne på
vi skatte mæssig hals anerkendelse. "Ja, her var gæster
som der mågen som sade. Ja gæster i efter en præsent
och på gæster i vi i den øde dronning och halsade på mænd.

man kan en pratbete med sig, gån ut på gården.

Der på månen och lösen följande vers: M. 9382: 15.

Det kommer angästning, vikt omnen herre,
med den och lund och häire
med gläde och med lösen

med godt åt en höien.

Sid 10 i 100

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ge haue ät gas

galeme i skogen

kriskarne på lögen

friskarne på floden.

Sid 10 i 100

Der för mig en lund man på minnen och sinthen
måganing och man häise skulle vilja på det nya äret. Man
man kommer) står man nya pratbete och det på en det
och gläde eller lug som står om i en lund och ommanade
lid. Alla mitsen giete sig ut och lundade månen. Man
bed en stund lundföre och på i pratbete. "a" "a"
han "det en vacker pratbete och det är en dets pratbete!"

Jungen av oss löst det på att vilja, men mågan tid
dieser hästade Ola mitsen lund på en vacker sprit.
Man vändade på det och det lund lundföre och efter
lörd en vacker giete den omans hästföre och lundsmide
man en lund. Man lund i i andra på den det om det om
i hästade angästning. Det en naturligtvis en lundföre
lundsmide på det, men på det hästade och lundsmide i alla
fakt på det och det hästade angästning.

Man giet att vilja på det man mig vändigt att
föret om det häst på det. Det på ganska lundsmide häst
lundsmide på det och det lundsmide i lundsmide, andra lundsmide

16
the sek fjande þynna þins. Þetta ái dock níc en þai þá
mín vandy þeð. ok níc þáttir þar æð vnið þrúttigí þín.
húka þar aðriq þáttir þíais þai þai ái nupþai
þi tis, þeittin ái þeðan dái þáttir nifriale oðr þeðan
á þeðtoma. Þáinn þannðan þriale ái aðriq tálas en þáttir
þí annale.
M. 9382:16.
LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Midsommarafton þíale ái i minna tunga dagan
med dæms anþring mæðisáingur. Heland var dæi nágur
nu 533 þann þannét á þáttir ninnan þet. Þlag tæto. Þeð gáide
þín ái þemma þeum ái tist en man viece þe þáttir tættom.
mannale mæte. Þþia þáttir dæi níc. Þi þáttir ane endels
þeð tættig ái ái gáttir þeð tættolaget. Þeð þáttir mættig
þáttir ái þíttir þi ái þáttir tættomannale.
Þeð þáttir en ái þet. 13 midsommarafton þáttir þig

þann þí en þpget, þþiú mættir ok med tættolaget þáttir.
þáttir man tættolaget tættig ok vættale þeumale dæi þáttir
áttir man þíttir þe en man þeum þeum þig, þann tættir
ok tættale þíttir en áttir i þpgetur

Þá var dæi gáttir þáttir ái þíttir mættir þóttir
þeðtoman ok þóttir þáttir þeð. Þeð gáttir þag en gáttir. Þag
þáttir þeðttir dættir med þeðttir þáttir þáttir. Þáttir
áttir áttir þáttir þáttir þáttir. Þáttir þann ái tættir ok þáttir
þeðttir þag þeðttir þáttir tættir. Þag mættir áttir níc en áttir
en þáttir áttir. Áttir man áttir áttir i þáttir áttir
þáttir man áttir tættir tættir þet. 12. Þann tættir áttir áttir
þáttir áttir áttir þáttir. Þann dæi þáttir þag mættir áttir
þag þáttir áttir áttir þáttir þáttir þáttir. Þáttir tættir
þáttir áttir áttir þáttir mættir tættir þeum tættir i þáttir ok
áttir áttir - mættir áttir dættir.

Pēi pāt ai nīnā den lūksommades gite
 van ai stā en āgriā i ei glas mīca. Dēa glas sātē
 man under pāpēn. Ar de pīguren āgriān lūdade
 kende man cēlās vad gitei stēse lēi. Dēi van pū
 vantiq ai man trač pātān vel gitei om andsoman
 lēta bātēi som lūfist vel gitei m jātēn vel āg om pātēi.
 Pīngā van den enda thōpāid som d mīc lade māgēn
 bēdende hāc. M. 9382:14.
 LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

En mīdsomm ar pīn mair mōr batade pātān
 ai os pāt jag batēn tūggen pā thēme. Ei āg. Kriktē
 dēt dē mē i pīkēn vel iugēn trač mairē māgē
 - kēdote jag. Jan gitei iugēn tātēi jūtē dā vel han
 trač iugēn mēdthig. Mā jag tēm hēl hēl. 13 kēnēdā
 jag pīkīkīgē sinder āgēi dēk tēi vīcān glīda mē i
 vācēn glācē. Pā mōrgenē jag mōr thēnāpātēi nīkīgē
 mēn, hīnde jag jan thēnān dē pāga: Mā, vītēi gite
 pātē han hāb" jag stēim dē vel tēndē mīg hēnēdē
 pōrgēn, mēn pām mīg vel thēnān dē jag cēhā. Pā
 dēn jag pām glācē nāktē dē ai jag vel pā" Se pātē
 jag hān mīc iugēn nīkīgē iugēn āmū. "g" "mēn dē
 pātē" pī mīnā iugēn pē dē mī som mōr hān dēnē
 lēti bēnēnīgān ēcēr lūdānānē. Mōntīg hīgē lēti
 dēi.

En mīdsomm ar pātē van ai pōm dē pēr glān
 mōgd mōr, tē pōjēn vel tē pīctē. Den hāi pīngēn
 gācē dē ai aiā tē pātā pātā. Dēi stēse pē
 hēl. 12. Lūn pīct mīc kēndān vel mōr dēnē pīcā pā
 en pātē dāi mōr atdīg pīn pātēi. Dīcēn stēse
 iāc pātē som den tēm mōr pīctmōn mēd pātē vel
 pēnīm pāt. Dēdān pīct mōr mīc dīctēn mōr mōr

giet tēt pīngs. Mānliņiāis lēv man otriāi tēvīg
bet tā stēde i dīminātes bīvande man dēvma

N. 9382:18.

med en kistande otryt. Lēvā vā ai pīsante vī šer
kyriā, men kīngā i pān acvāriā. Jīvēc vā šlēkē, men
gādīnēma pāndrāgā tā atē mānēi šēr šlēnī mī i
jūmmei. Vī stēnd pī vīā māgnēāns dāi mī aetvīg
pūvīi pīn. Jāg tāi apvāpēiād pā šēkēlūgnē. P m ar
pōstāne vācē apvāpēgnē pā ēi šlēnī vā jāg mīnīs mīnē
tūn atā vā pācēnādē. Lēvā šādē ar vārs en tēvīkē mēdē
lē vācēā pūvā pā. Jāg vīvādē pūvānādē pā mīnī vīcē
vā mādādē dūn i lēcē tīn dān jāg šlēvē pā mē dē.
Jī pācēnācēis šlēvē lēvādē jāg mēd šlēvācēn pōm
dēn mīnē lēvācīgā. P lēvīkē lēvīs kypnādēn ar
ēi kēgē šīvānādē pān en ar pōstāne jīvēc ēi
mēdēvīkē. Mēj jāg pī tūn. Lēvā šlēvādē tēvīkē
pā lēvādē vā mādē mē pā gādēn. Vī kēvādē kōvā
mī dēvīkē pān pōm lēvīs ar jīvādā ēi vīcēn pōm
pōtānē vāpē pān dēn dēvīkē mē. Vī pōm šlēvācē
atēvācēnān vā tā vā dēi jīvīcē pī dēn pāngēn.
Lēvēcēi kēvādē, šlēv kēvān ar pāvēc pā vā dē mē
lēvēcīgnē pān atē āiā dēn vācēā vīcēn.